

ВШАНУВАННЯ ВИДАТНОГО ОУНІВЦЯ ІВАНА ГАБРУСЕВИЧА У с. ВІЛЬХОВЕЦЬ НА БЕРЕЖАНЩИНІ

Марія ГОРБАЛЬ

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-9287-8336>

провідний науковий редактор,

Інститут народознавства НАН України,
проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: horbal.m@gmail.com

14 жовтня 2023 року у селі Вільховець на Бережанщині відбулась велична подія — вшанування борців за волю України.

Відкрив цю урочистість сільський голова Саранчуківської сільської територіальної громади Володимир Петровський. Згадав усіх полеглих земляків, яким відновлена символічна могила у центрі села — як вшанування їхньої пам'яті та нагадування усім живим та прийдешнім поколінням села про безсмертний подвиг тих, хто віддав своє молоде життя за свободу і незалежність України. Серед них — полегли молоді юнаки теперішньої російсько-української війни, а також Іван Габрусевич — ідеолог та вихівник Юнацтва, 4-й крайовий провідник ОУН на західноукраїнських землях (03.07.1931—23.03.1932), член Проводу ОУН, один із організаторів проголошення 3.06.1941 р. у Львові Акту відновлення Української держави, замордований гестапівцями (іл. 1, 2).

Про те, що Іван Габрусевич народився 20 вересня 1902 року у с. Вільховець Бережанського повіту, жителі цього села (нині Бережанського району Тернопільської області) дізнались із монографічного дослідження Надії Мельник «Габрусевичі. Священича родина» [1]. Дізнались такі факти, які не подані ні в Вікіпедії, ні в жодному друкованому джерелі (у відкритих джерелах відомий тільки рік народження, дату ж народження встановила Надія Мельник).

Напередодні, 23 березня цього року, на презентації книжки Надії Мельник «Габрусевичі. Священича родина» парох с. Вільховець отець-декан Володимир Люшняк запропонував встановити пропам'ятну дошку на будівлі колишнього проборства, де мешкав о. Северин Габрусевич і де народився його син Іван

Іл. 1. Пропам'ятна дошка Івану Габрусевичу, 4-му крайовому провіднику ОУН на західноукраїнських землях, встановлена на будівлі колишнього проборства, де мешкав о. Северин Габрусевич і де народився його син Іван та де зараз знаходиться сільська гімназія

та де зараз знаходиться сільська гімназія. І от через більше як пів року пропам'ятна дошка Івану Габрусевичу встановлена.

Отож хто такий був їхній земляк? Біографію свого славного земляка розказала присутнім директорка Вільховецької гімназії п. Оксана Кравчук (іл. 3, 4).

А почала свою розповідь від батька, о. Северина Габрусевича, який упродовж 1895—1905 рр. служив парохом у їхньому Вільхівці. Після 1924 року панотцю випала доля служити парохом в іншому Вільхівці — на Бібрщині. Там 20.09.1949 р. 81-річний священник був заарештований НКВД і разом з двома дочками вивезений на Сибір, звідки уже не повернувся...

У Вільхівці Березанського повіту у родині пароха народилося четверо дітей — Антін, Ольга, Іван і Володимир. Найстарший Антін, вояк УГА, учасник боїв за Львів, разом із військом УНР брав участь у звільненні Києва 30.08.1919 р., загинув у боях з більшовиками і похований у братській могилі під Києвом. Наймолодший із дітей, народжених у Вільхівці біля Березан, — син Володимир — був одним з організаторів Служби Безпеки ОУН Львівщини. Подальша його доля невідома. Однак, відомо, що ще в 1970-х його розшукувало КДБ.

На сільському цвинтарі Березанського Вільхівця є могила Неоніли Габрусевич, матері о. Северина Габрусевича, яка відійшла у Вічність 13.09.1901 року.

Втім, в аннали історії боротьби за українську незалежність передовсім увійшов середульший син отця Северина — Іван.

Про Івана Габрусевича розповіла запрошена на урочистості дослідниця священничого роду Габрусевичів Надія Мельник (іл. 5). Вона висвітлила нові віднайдені матеріали про їхнього земляка, які у книжку не ввійшли. Зокрема вона оперлася на статтю про Івана Габрусевича «В другу річницю смерті», опубліковану в українському суспільно-політичному часописі-місячнику «Визвольна політика» [2, с. 34—36], заснованому у Німеччині в 1946 році.

Отож Надія Мельник розповіла, що син отця Северина Іван Габрусевич походив зі старовинного українського галицького священничого роду, який коренями сягав 300-літньої давнини. Іван ламає цю

Іл. 2. Виступає сільський голова Саранчуківської сільської територіальної громади Володимир Петровський

Іл. 3. Ведучі та організаторки урочистості бібліотекарка села Вільховець п. Надія Тринька (зліва) та директорка Вільховецької гімназії п. Оксана Кравчук (справа)

священничу традицію свого роду, бо після військової служби в польській школі для запасних старшин поступає на філософський факультет в Українському Університеті (тайнім) у Львові і студіює філософію, психологію та слов'янську філологію. Це період поширення серед студентства комуністичних ідей та радянськості, коли національний світогляд меншості хитається між патріотичним просвітництвом та заполітизованим військово-терористичним підпіллям. Цілковитий брак політичної революційної концепції. Та в той час там, на філософському факультеті уні-

Іл. 4. Парох с. Вільховець отець-декан Саранчуківського деканату Володимир Люшняк (зліва) із запрошеними отцями Петром Шашківим та Василем Колосівським (зліва направо)

Іл. 5. Надія Мельник, дослідниця священничого роду Габрусевичів, із чоловіком Ігорем

верситету, Іван Габрусевич зустрічається із Степаном Охримовичем, і разом з іншими однодумцями стає в авангарді націоналістичного руху на західноукраїнських землях.

Декілька слів про Степана Охримовича, 3-го крайового провідника ОУН на західноукраїнських землях. Він перейняв естафету в старшого покоління

борців за незалежність, які брали участь у Визвольних Змаганнях в складі регулярних армій: УГА чи армії УНР. Своїм прикладом довів, що навіть поразка 1917—1920 рр. не була марною, а дала насагу новому поколінню включитись у боротьбу. Помер після виходу із тюрми, проживши усього 25 років.

Іван Габрусевич, наступник Степана Охримовича, у багатьох підпільних виданнях публікує статті, в яких розробляє питання української національної революції. Особливої ваги має публіцистична праця «На засадничі теми», яка лягла в основу постулатів українського націоналізму (надрукована в націоналістичному тижневику «Український голос» за 1931-й рік). Іван Габрусевич є автором преамбули до Декалогу Українського Націоналіста.

Після неодноразових арештів у Львові Іван Габрусевич, за дорученням керівництва ОУН, виїжджає за кордон, де стає близьким співробітником голови проводу ОУН полковника Євгена Коновальця. Влітку 1937 р. його обирають уповноваженим до підготовки II Великого Збору ОУН. Попри велику завантаженість, він активно співпрацює з Українською Пресовою Службою спочатку в Берліні, а потім у Відні. Тоді ж виходить чергова його політична праця «Місце України у світі».

Іван Габрусевич був одним із організаторів проголошення у Львові Акту відновлення Української Держави 30 червня 1941 року, розробив концепцію і запропонував склад Українського Державного Правління. Та зразу ж після проголошення Акту відновлення Української Держави, в перших числах липня 1941 р., тайна німецька поліція (гестапо) переслідує його, а 15 вересня його, разом з рядом українських самостійників, арештовує. До 24 січня 1942 р. перебуває в жахливих умовах в берлінській тюрмі, а звідти перевозять його до концентраційного табору в Оранієнбурзі — Заксенхаузена. Нелюдські концентраційні умови спричинились до хвороб легень, потім кісток та лімфовузлів. Гестапо не дозволяє перевести І. Габрусевича до шпиталю в таборі, бо він мусить бути строго ізольований від інших українців, які там опинились.

13 квітня 1944 р. хворому Івану Габрусевичу роблять одну операцію, при тому випробовують на ньому нові ліки для зниження температури, а рівно через місяць, 13 травня, другу, застосувавши ті ж самі пробні медичні препарати. Через два дні після другої

операції його перевозять до лікарні, де він зразу ж і помирає, 15 травня 1944 року, о 19 год. вечора.

Під час хвороби йому дозволили писати листи: до батьків, дружини. Та усі ті листи були надіслані дружині лише після смерті з короткою лаконічною вісткою німецькою мовою: «Ваш чоловік помер».

«Нехай же цих кілька стрічок послужить... скромною згадкою про нього як про незламного борця-націоналіста. А в майбутній «Історії українського визвольного руху» Іван Габрусевич-Ірген-Джон займе одно з перших місць». — Так закінчується публікація «Іван Габрусевич (В другу річницю смерті)» [2, с. 36].

Гестапо знищило Івана Габрусевича як потужного українця-націоналіста-самостійника, вченого-філософа, титанічну постать, яка очолювала самостійницький рух на західноукраїнських землях. Знищила так само, як і ще одного патріота України — Олега Ольжича (Олега Кандибу).

Олег Ольжич очолював культурно-освітню референтуру Проводу українських націоналістів (ПУН) (1937) і Революційний Трибунал Організації українських націоналістів (ОУН) (1939—1941). Заступник Голови ПУН полк. Андрія Мельника, та Голова ПУН на українських землях (з 05.1942), Голова ПУН ОУН (01.1944 — 10.06.1944). Завжди виступав за єдність між крилом ОУН бандерівців та крилом ОУН мельниківців.

25 травня 1944 року Олега Ольжича заарештувало гестапо у Львові. Ув'язнили у «бараці» Целленбау — окремому блоці для особливо важливих

в'язнів на території концентраційного табору Заксенхаузен. В ніч проти 10 червня 1944 року під час чергового допиту його гестапівці закатували.

Іван Габрусевич та Олег Ольжич, — наголосила Надія Мельник, — два потужні борці за незалежність України у ХХ столітті, знищені в таборі Заксенхаузен. Там до сих пір немає ніякої відзнаки про це, ніякої таблиці, хоча кожна країна світу встановила там для своїх страчених земляків пропам'ятні дошки. І це є те завдання, яке стоїть перед нами, українцями, — наголосила Надія Мельник.

Організаторки урочистості — бібліотечарка села Вільховець п. Надія Тринька та директорка Вільховецької гімназії п. Оксана Кравчук. До організації заходу долучились: сільський голова Саранчуківської сільської територіальної громади Володимир Петровський; відділ культури, релігії, туризму та спорту Саранчуківської сільської територіальної громади (начальник відділу Світлана Гетьман) та численна громадськість села. Чудовий сільський хор зачаровував патріотичними піснями, звучала поезія, прочитана дітьми гімназії.

Світлини — Люби Сташко — Завідувачки науково-методичним відділом Львівської обласної бібліотеки для дітей.

1. Мельник Надія. Габрусевичі. Священича родина. Львів: Сполом, 2022. 268 с.
2. В.П.С. Іван Габрусевич. В другу річницю смерті. *Визвольна політика*, Прага; Мюнхен, 1947, Ч. 4—5 (14—15)].